

ФІЛОСОФСЬКА ГНОСЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ.

- Специфіка пізнавального ставлення до світу.
- Принципи гносеології.
- Суб'єкт та об'єкт пізнання.
- Філософська теорія істини.
- Методологія наукового пізнання.

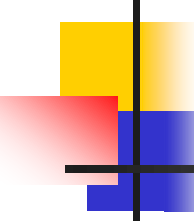

СПЕЦИФІКА ПІЗНАВАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВІТУ

- Пізнавальна діяльність завжди передує практиці, тому що будь-який вид практичної діяльності вимагає плану діяльності.
- Результатом цієї діяльності виступає знання, що є основою побудови ідеального плану.
- Пізнання є принципова творчим відображенням, оскільки його результатом є не створення ідеальної копії речей, а таке відображення, коли реальність пізнається у єдності теперішнього, минулого і майбутнього.

ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ (гносеологія) - розділ філософії, що вивчає природу пізнання, закономірності пізнавальної діяльності людини, її пізнавальні можливості і здібності, передумови, засоби та форми пізнання, а також відношення знання до дійсності, закони його функціонування та умови й критерії його істинності й достовірності.

- Принцип об'єктивності.
- Принцип пізнаваності.
- Принцип активного творчого відображення.
- Принцип діалектики.
- Принцип практики.
- Принцип історизму.
- Принцип конкретності істини

СУБ'ЄКТ ТА ОБ'ЄКТ ПІЗНАННЯ

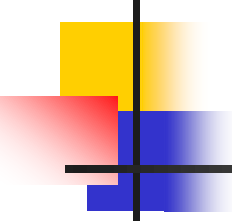
- **Суб'єкт пізнання** – людина, включена в суспільне життя, в суспільні зв'язки та відносини, яка використовує суспільно вироблені форми, способи і методи практичної та пізнавальної діяльності, як матеріальні (знаряддя праці, прилади, експериментальні установки), так і духовні (категорії, логічні форми, правила мислення, зміст мови, правила її структурної будови та вживання), це людина, яка діяльно здійснює перехід до знання від незнання, від неповного знання до знання, нарощуючи необхідне знання про дійсність.
- **Об'єкт пізнання** – це те, на що спрямовується на основі практики пізнавальна діяльність суб'єкта, це частина об'єктивної і суб'єктивної реальності, на яку спрямована пізнавальна діяльність суб'єкта.

ІСТИНА – це відповідність наших знань дійсності (Аристотель)

- ***Істина*** - це адекватне відображення об'єкта суб'єктом, яке відтворює об'єкт таким, яким він існує незалежно від свідомості суб'єкта.
- ***Об'єктивна істина*** - такий зміст людських знань про дійсність, який не залежить ані від суб'єкта, ні від людини, ні від людства.
- ***Відносна істина*** – це таке знання, яке в принципі правильно, але не повно відображає дійсність, не дає їй всебічного вичерпного образу.
- ***Абсолютна істина*** - це такий зміст людських знань, який тотожний своєму предмету, який не буде спростований подальшим розвитком пізнання та практики.

ПРАКТИКА ЯК ЧУТТЄВО-ПРЕДМЕТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРЕТВОРЕННЯ РЕЧЕЙ І ЯВИЩ ЗОВНІШНЬОГО СВІТУ ДЛЯ ЗАДОВОЛЕННЯ СВОЇХ ПОТРЕБ

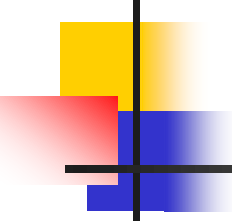

■ ВКЛЮЧАЄ:

- Чуттєво предметне перетворення зовнішнього світу з допомогою штучно створених знарядь і засобів.
- Спілкування людей з допомогою і з приводу даного перетворення.
- Формування норм і цінностей, котрі існують у вигляді усвідомлених норм поведінки і забезпечують цілеспрямований характер людської діяльності.

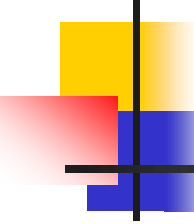
■ ВИКОНУЄ ФУНКЦІЇ :

- Є джерелом, рушійною силою, основою і метою пізнання.
- Є критерієм істинності знань.

НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ - відносно самостійна, цілеспрямована пізнавальна діяльність, яка складається із взаємодії таких компонентів:

- Пізнавальна діяльність спеціально підготовлених груп людей.
- Об'єктів пізнання.
- Предмета пізнання.
- Особливих засобів та методів пізнання.
- Уже сформованих логічних форм пізнання та мовних засобів.
- Результатів пізнання.
- Цілей, що спрямовані на досягнення істинного та достовірного систематизованого знання.

МЕТОД - це сукупність певних правил, прийомів, способів і форм наукового пізнання і практичної діяльності, це є система приписів, принципів, вимог, які орієнтують суб'єкта у вирішенні конкретного завдання, досягненні певного результату в певній сфері діяльності.

- **ВИДИ МЕТОДІВ ЗА МАСШТАБАМИ ЗАСТОСУВАННЯ**
- **Філософські** - гранично загальні методи, які застосовуються як у науковому, так і в інших видах пізнання:
- **Загальнонаукові** – спостереження, експеримент, моделювання та ін.
- **Частково наукові методи** – застосовуються в окремих науках (мічених атомів – у фізиці, опитування – у соціології).
- **Методики** – застосовуються для вирішення специфічних задач в конкретній галузі певної науки.

ВЛАСТИВОСТІ МЕТОДІВ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

- Чіткість, загальнозрозумілість.
- Детермінованість.
- Підпорядкованість певній меті.
- Результативність.
- Надійність.
- Здатність давати результат з найменшими витратами засобів і часу.

ЄДНІСТЬ ЧУТТЄВОГО І РАЦІОНАЛЬНОГО ПІЗНАННЯ

- *Емпіричне пізнання* - стверджує, що чуттєвий досвід людини є єдиним джерелом пізнання, недооцінює значення абстрактного, раціонального мислення і вважає, що вирішальними в пізнанні є показники наших чуттів (Ф.Бекон, Т.Гоббс, Дж. Локк, Д.Дідро)
- *Раціональне пізнання* - вирішальним джерелом істинного пізнання визнає розум, абсолютизує мислення, стверджує, що наукове розуміння світу можна створити без будь-якої допомоги чуттєвого досвіду (Б.Спіноза, Р.Декарт, Г.Лейбніц).

ЧУТТЄВЕ ПІЗНАННЯ

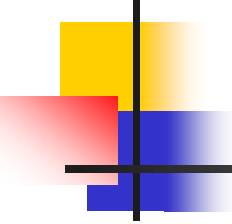

- **Відчуття** – перетворення енергії зовнішнього подразнення у свідомості (відображення окремих властивостей чи сторін предмета).
- **Сприйняття** – якісно новий ступінь у пізнанні, образ предмета в цілому, який не зводиться до суми властивостей сторін.
- **Уявлення** – конкретні образи таких предметів чи явищ, які в певний момент не викликають у нас відчуттів, але які раніше діяли на органи чуттів.
- **Мислення** – процес активного, цілеспрямованого, узагальненого, опосередкованого, системного та суттєвого відтворення і вирішення проблеми і її творчого перетворення в таких логічних формах, як поняття, судження, умовиводи, категорії.

ОСНОВНІ ФОРМИ АБСТРАКТНОГО МИСЛЕННЯ

- ***Поняття*** - така форма людського мислення, в якій відображаються загальні, найбільш суттєві ознаки предметів, явищ об'єктивної дійсності, їх внутрішні, вирішальні зв'язки і закони.
- ***Судження*** - це форма думки, в якій відображається наявність чи відсутність у предметів і явищ яких-небудь ознак і зв'язків.
- ***Умовивід*** – така форма мислення, коли з одного чи кількох суджень виводиться нове судження, в якому міститься нове знання про предмети і явища.
- ***Категорії*** – універсальні форми мислення і свідомості, які відображають загальні властивості, взаємозв'язки, закономірності розвитку

Уява – вид пізнання, який формує і нові конкретно-чуттєві образи та поняття і здійснює перехід від чуттєвого до раціонального, а також вербалізує чуттєві образи, надає наочного характеру формам мислення.

- **Розуміння** – це процес і результат духовно-практичного та пізнавального освоєння дійсності, коли зовнішні об’єкти залучаються до осмислення людської діяльності, виступають її предметним змістом.
- **Інтуїція** – такий спосіб одержання нового знання, коли за неусвідомленими в даний момент часу ознаками, не усвідомлюючи шляху власної думки, суб’єкт робить наукове відкриття.
- **Пояснення** – це розкриття сутності предметів і явищ шляхом з’ясування причин їхнього виникнення та існування, наявності законів їхнього функціонування та розвитку.

ОСНОВНІ МЕТОДИ ЕМПІРИЧНОГО РІВНЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

(спостереження, експеримент, опис, вимірювання, моделювання)

Спостереження - планомірне і цілеспрямоване сприйняття предметів і явищ, їх властивостей і зв'язків в природних умовах або в умовах експерименту з метою пізнання об'єкта, що досліджується, основними функціями якого є:

фіксація та реєстрація фактів;

попередня класифікація фактів, вже зафіксованих на основі певних принципів, сформульованих на основі існуючих теорій;

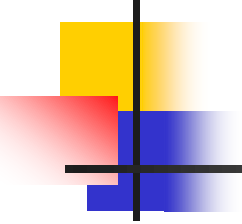
порівнювання зафіксованих фактів.

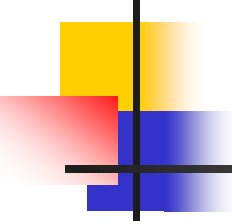
Експеримент – це дослідження будь-яких явищ шляхом активного впливу на них за допомогою створення нових умов, відповідних меті дослідження, або шляхом зміни проходження процесу в певному напрямку, який має такі специфічні особливості:

експеримент дає можливість досліджувати об'єкти в так званому чистому вигляді;

експеримент дає змогу досліджувати властивості об'єктів в екстремальних умовах, що сприяє проникненню в їх сутність;

експеримент можна багаторазово повторювати

-
-
- **Опис** - це зазначення ознак предмета або явища як суттєвих, так і несуттєвих, яке має метою дати найбільш повні відомості про об'єкт.
  - **Вимірювання** – певна система фіксації та реєстрації кількісних характеристик досліджуваного об'єкта за допомогою різноманітних вимірювальних приладів та апаратів.
  - **Моделювання** – вивчення об'єкта (оригіналу) шляхом створення та дослідження його копії (моделі), яка за своїми властивостями певною мірою відтворює властивості об'єкта, що досліджується.

МЕТОДИ ТЕОРЕТИЧНОГО РІВНЯ ПІЗНАННЯ **(аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, ідеалізація)**

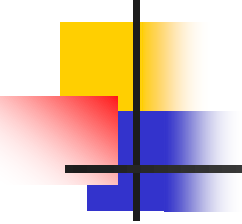

- **Аналіз** - це розчленування предмета на його складові (сторони, ознаки, властивості, відношення) з метою їх всебічного вивчення.
- **Синтез** – це об'єднання раніше виділених частин (сторін, ознак, властивостей, відношень) предмета в єдине ціле.
- **Абстрагування** – метод відволікання від деяких властивостей та відношень, щоб зосередити увагу на тих, які є безпосереднім предметом наукового дослідження.
- **Узагальнення** – метод наукового пізнання, який фіксує загальні ознаки та властивості певної групи об'єктів, здійснює перехід від одиничного до особливого та загального.
- **Індукція** – метод наукового пізнання, коли на підставі знання про окреме робиться висновок про загальне.
- **Дедукція** – метод пізнання, коли на основі загального принципу логічним шляхом з одних положень виводиться нове знання про окреме.

ОСОБЛИВІ ФОРМИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

- **Ідея** – форма наукового пізнання, яка відображає зв'язки, закономірності дійсності і спрямована на її перетворення, поєднує істинне знання про дійсність і суб'єктивну мету її перетворення і має такі функції:
  - Підсумування досвіду попереднього розвитку знань.
  - Синтезування знання в цілісну систему.
  - Виконання ролі активних евристичних принципів пояснення явищ.
  - Спрямування пошуку нових шляхів вирішення проблеми.
- **Проблема** – це форма і засіб наукового пізнання, що є єдністю двох змістовних елементів: знання про незнання і передбачення можливостей наукового пізнання

-
-
- **Гіпотеза** – це форма та засіб наукового пізнання, за допомогою яких формується один з можливих варіантів вирішення проблеми, істинність якої ще не встановлена і не доведена.
  - **Концепція** – це форма і засіб наукового пізнання, яка є способом розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї теорії, науково обґрунтований та в основному доведений вираз основного змісту теорії.
  - **Теорія** – це найбільш адекватна форма наукового пізнання, система достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, яка має струнку логічну структуру і дає цілісне синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта.